

2022-mi Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut

(Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalackersuisoq)

Saqqummiussissut

2022-mi Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut Naalackersuisunit matumuuna saqqummiunneqarpoq.

Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut pingaarnerusutigut maanna pitsaasumik inissisimavoq. Aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu Naalackersuisunit oqaatigineqassaaq coronap ajornartorsiortitsinera qaangerluaratsigu. Nunatsinni tunisassiorsinnaassutsip tamakkiisumik atorluarneratigut aningaasarsiornikkut ingerlalluarpugut.

Suliffeqartitsiniarneq 2021-mi siuariaateqaqqippoq suliffeqarnerlu ataatsimut isigalugu suliassaqarneq annertuvoq, allaat sulisussat piginnaaneqarluartut amigaatigineqarlutik sulisussarsiornierlu unammilligassartaqarneruleriartorluni. Pingaartumik illulioriternermi sanaartormilulu suliassat ukioq manna 2023-llu tungaanut annertoorujussuunissaat naatsorsuutigineqarpoq, mittarfiliortiternermut atatillugu suliassat annertungaatsiassallutik.

Ukrainemi sorsunneq

Allanilli erngumanartoqarpoq ineriartortitsinermut aamma attuumassuteqartunik. Ruslandip Ukrainimut sorsunnera piffissap sivikitsup ingerlanerani Ukrainimi innuttaasut akornanni inunnut annertuumik kinguneqartitsisimavoq, aammalu sorsunneq nunarsuarmi inuiaqatigiinni nutaamik eqqissisimajunnaarfiulluni. Nunarsuarmi nunaqarnaviangilaq taama inissisimanermit nutaamit eqqorneqanngiivissortussanik, aamma tamanna nunatsinni atuuppoq.

Aalisarneq avammut tunisassiorsinitsinni pingaarnersaavoq inuiaqatigiinnilu aningaasaqarnitsinnut suliassaqarnermullu aalajangiisuulluinnarluni. Aalisakkanik tunisassianik avammut tunisaqartarneq nioqqutissat ukiumut avammut tunisartakkatta agguaqatigiissillugu 90 pct.-eraat, 2021-milu aalisakkat 4,8 mia. kr.-nik nalillit avammut tunineqarput.

Ukrainemut sorsunnerup nassataraa Polar Seafood A/S-ip aamma Royal Greenland A/S-ip Ruslandimut aalisakkanik qalerualinnillu tunisisarnertik tamaat unitsimmassuk. Ingerlatseqatigiiffiit taakku tunisassiamik tuniniaavinni allani, tassunga ilanngullugu pingaartumik Kinami tuninissaat maanna sulissutigaat. Suliffeqarfiit Kinamut tunisisalernerat ingerlalluarsorinarpoq, Kinamili Covid-19 pissutigalugu killilersuinerit aamma nappaatip siunissami pitsaanngitsumik kingunerisinnaasai suli eqqumaffiginarneqartorujussuupput.

Aalisakkat qaleruallillu nunarsuaq tamakkerlugu piumaneqassusiat akiisalu ineriartornerat Naalackersuisunit malinnaaffigeqqissaarpoq. Taakku akii apparpata akillu apparnerat sivisunerusumi atuuppat, tamanna aalisarnermut inuiaqatigiinnullu annertoorujussuarmik sunniuteqarsinnaavoq. Tamanna inuussutissarsiuutinik ingerlataqartut isertitaasa appariaateqarnerannik, suliffissaaleqisut amerlinerannik, taamaalillunilu aamma akileraarutit akitsuutillu annikillinerannik nassataqarsinnaavoq.

Nunatsinni akit nalingisa qaffakkiartornera Naalackersuisunit aammattaaq qanimut eqqumaffigineqarpoq. Ukiuni kingullerni amerlasuuni nunatsinni aningaasat naleerukkiartornerat appasissorujussuusimavoq. Inatsisartut apeqqut tamanna immikkut pillugu ulloq 12. maj apeqquteqaat aallaavigalugu oqallippat, taamaattumillu apeqqut tamanna saqqummiussinermi matumani itisilerlugu erseqqinnerusumik samminianngilara.

Aningaasat naleerukkiartornerat EU-mi ukiumoortumik nalunaarsorneqartoq kingulleq 2022-mi aprilimi 7,5 pct.-iuvoq, USA-milu aningaasat naleerukkiartornerat 2022-mi martsimi 8,5 pct.-iulluni. Naak Kalaallit Nunaanni aningaasat naleerukkiartornerat uuttuinermi kingullermi taamaallaat 0,2 pct.-iugaluartoq, piffissami aggersumi suli sunnerneqaraluttuinnassaagut. Nioqqutissat eqqussuktagut ataatsimut isigalugit akitsoraluttuinnassapput. Nunani allani tatineqarnerup asserpiaanik misigisaqassanngilagut, ilaatigut nukissiuuteqarnermut isumaqatigiissummit KNI-mit isumaqatigiissutaasumit illersorneqarnerput pissutigalugu.

Aningaasat naleerukkiartornerat Naalackersuisunit malinnaaffigeqqissaarneqarpoq, taamaattumillu taarsiissuteqarnissamut aaqqiissuussinernik aaqqiissutissanilluunniit assingusunik allanik atuukkallartussanik piffissap ilaani atuutsitsilernissaq pisariaqassanersoq, taamaattoqassappallu taakku qanoq naapertuunnerpaamik aningaasalersorneqarsinnaassanersut ingerlaavartumik aamma nalilersorneqassalluni.

Ukrainimi sorsunnerup aningaasaqarnitsinnut akillu aningaasallu naleerukkiartornerannut sunniutaasa 2023-mi aningaasanut inatsimmi suliaqarnermi tunuarsimaarnissap sakkortuumillu pingaarnersiutinissap pisariaqalernissaa Naalackersuisunit ilimasaarutigineqartariaqarpoq. Aningaasaqarnikkut sivisuumik ajornartorsiuteqarneq aqussinnaasariaqarparput.

Aningaasaliisarfiit aserfallatsaalineqannginnerat

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummi suliassaqarfiit qitiulluinnartut ilaat tassaavoq aserfallatsaaliinikkut annertuumik kinguaattooruteqarneq, suliassaqarfinni assigiinngitsuni ullumikkut atuuttoq.

Ataatsimut atortulersuutinut, inissianut, mittarfinnut, nukissamik pilersuinermut, umiarsualivinnut allanullu aningaasanik amigaateqarneq erseqqilluinnarpoq. Ataatsimut atortulersuutit tamakku tamatta, innuttaasut inuussutissarsiuutinillu ingerlataqartut pinngitsoorsinnaanngilaat. Tamatuma saniatigut ataatsimut atortulersuutitta siunissami aserfallatsaalineqarnissaat qulakkeerneqassaaq, taamaalilluni kinguaariinnut tullernut akiligassanik ingerlatitseqqittoqaqqunagu.

Kinguaattoorutit annertuut aningaasalersornissaasa oqallisigineqarnissaa tassunga atatillugu avaqqussinnaanngilarput innuttaasunut taamaasiorsinnaannginnatta. Suliassa qarfiit akimorlugit ataqatigiittumik pilersarusiorneq ineqarnermut, umiarsualivinnut, mittarfinnut il.il. ullutsinnut naapertuuttunik, pisariaqartitsivoq akisussaaffimmik ataatsimoorluta tigusaqarsinnaasariaqartugut, ukiuni qulikkaani naammattumik aningaasaliinissaq qulakkiissagutsigu. Tamanna Naalackersuisut allangortitsinissaanni soorunami ilaatinneqassaaq 2023-mut aningaasanut inatsisissami aallarniutaassalluni.

Aningaasaliinerit annertunerit

Illulioriternerq sanaartornerlu ingerlalluarput, tamatumani pingaartumik Nuummi Ilulissanilu mittarfiliorerit maanna ingerlanneqartut pissutaallutik, taakku tamarmik sanaartornermut pilersaarut nutartigaq naapertorlugu pilersaarutit malillugit ingerlallutik.

Qaqortumi mittarfiliornissaq pillugu ukioq manna februarimi isumaqatigiissusiortoqarpoq, suliassallu upernaq manna aallartinneqarlutik. Qaqortumi mittarfik 2025-mi ukiakkut ator neqalertussatut pilersaarutigineqarpoq.

Erngup nukinganik suliassa qarfimmu atatillugu Utoqqarmiut Kangerluarsunnguanni erngup nukinganik nukissiorfiup allilerneqarnissaanut, kiisalu Aasiaat Qasigiannguillu pilersorneqarneranni erngup nukinganik nukissiorfimmik nutaamik pilersitsinissamut inatsisitigit tunngavigineqartoq 2021-mi decemberimi akuerineqarpoq. Suliassat arlallit maanna aallartinneqarput, taakku ilaatigut tassaallutik ASN-imut (Avatangiisinut sunniutaasinnaasunut nalilersuineq) nassuiaatit, ilassutitut misissueqqaarnerit, neqerooruteqartitsinermi atortussanik suliaqarneq allallu. Sanaartornermi suliniutit ingerlanneqarnissaannut sanaartugassanik suliassinneqartartumik ataatsimik arlalinnilluunniit toqqaannginnermi suliniutit taakku pisariaqarput.

2022-mi aningaasanut inatsisip akuersissutiginerani inuusuttunut inissianik Tasiilami, Upernavimmi, Qasigiannguani, Ummannami, Kangaatsiami Ittoqqortoormiunilu sanaartornissamut aningaasaliissuteqartoqarpoq. Sananeqartussat tamarmik ukioq manna aallartinneqassapput.

Suliniutissat pingaarnersiukkat

Nalunaarut pisortat suliassa qarfiata iluani suliniutit sammisallu maanna ingerlanneqartut pillugit nassuiaammik naatsumik imaqarpoq.

Peqqissutsimut suliassa qarfimmu atatillugu Naalackersuisut nassuerutigaat nunatsinni innuttaasut peqqinnissa qarfimmi periaatsimik sunniuteqarluartumik aammalu innuttaasut peqqissusaannut siuarsaataasumik inunnillu nappaatilinnik katsorsaaffiusumik naatsorsuuteqarmata. Innuttaasut naatsorsuutaannik pisuni tamani eqquutsitsiniarneq ajornakusoorsinnaammat Naalackersuisut nassuerutigaat. Peqqinnissa qarfik sulisussarsiornikkut sulisunillu attassiinnarniarnikkut ajornartorsiuteqarpoq ilinniarsimasunillu amigaateqartoqarluni.

Ilungersornartut tamakku qangali ilisimaneqalerput, tamatumalu kingunerisaanik 2019-imi ukiakkut Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq pilersinneqarluni. Ataatsimiititaliarsuaq

ukioq manna martsimi oqallisissiamik saqqummiussivoq isumaliutissiissutimilu 2022-mi ukiap ingerlanerani saqqummiunnissaa pilersaarutigalugu. Ataatsimiititaliarsuarmit kaammattuutit peqqinnissaqarfiup iluarsartuuteqqinneqarnissaani Inatsisartut tunngavigisaannut ilaatinneqassapput. Tamatuma saniatigut peqqissutsimut suliassaqaarfimmi immikkoortumut pilersaarummik suliaqartoqassaaq. Peqqinnissaqarfiup inissisimaffia pillugu ataatsimut takussutissamik Inatsisartuni partiinut tunniussisinnaanissaaq, tamannalu tunngavigalugu suliniuteqarfissat pingaarnersugassallu pillugit isumaqatigiinniarnert aallartinnaat Naalakkersuisunit qilanaarinqarpoq.

Aalisarnermut suliassaqaarfimmut atatillugu Aalisarnej pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutini 2021-mi ukiakkut saqqummiuppa. Naalakkersuisut isumaliutissiissummut malitseqartitsissutitut aalisarnej pillugu inatsisissamut immersueqataanissaaq pillugu aalisarnermi illuatungeriit erseqqinnerusumik oqaloqatigineqarnissaaq siunertaralugu Ilulissani Nuummilu aalisarnej pillugu isumasioqatigiissitsipput. Matumani oqaloqatigiinneq aasap ingerlanerani illoqarfinnut assigiinngitsunut tikeraarnermi nanginneqassaaq.

Naalakkersuisut suliniutit meeqqanut, angajoqqaavinut, meeqquerivinnut, najukkanilu inuiaqatigiinnut sammititat assigiinngitsut aqutigalugit angajoqqaanik nukittorsaaneq sulissutigaat. Suliassaqaarfimmi iliuusissatut pilersaarutit suliniutillu amerlasuut nalunaarummi sammineqarput. Ilaatigut meeqqat inuusuttullu angerlasimaffiup avataani inissinneqartartut ikilisinnissat siunertaralugu ilaqutariinni pitsaaliuinnermi iliuusissatut pilersaarussiaq suliaralugu aallartinneqarsimavoq. Iliuusissatut pilersaarutip 2022-mi ukiakkut ataatsimiinnermi tunniunneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq, tassanilu pinaveersaartitsineq, tassungalu ilanngullugit angajoqqaanut angajoqqaanngortussanullu iliuusissat pingaartinneqarlutik. Iliuusissatut pilersaarut angajoqqaajunerup ilaqutariittullu inuunerup nukittorsarneqarnissaannik siunertaqartunik suliniutinik inernejassaaq. Suliniutit taakku inissinneqartartut ikilinerannut tapeeqataassapput. Nassuerutigarpummi inissiinerit tamarmik meeqqamik sumiginnaanerummata tamanullu aliasuutaallutik.

Suliffissaqartitsineq qitiulluinnartumik inissisimavoq, inuiaqatigiit ineriartorneranni innuttaasut tamarmik peqataanissaanni Naalakkersuisut angorusummassuk. Suliffissarsiortutut nalunaarsorsimasut amerlassusaat inuusuttut akornanni nunaqarfinnilu suliassaaleqiffiusinnaasuni annertunersaavoq. Naalakkersuisunit suliffeqarnermi najugaqavissunik annertunerpaamik sulisoqarnissaaq qulakkeerniarlugu suliffissaqaarnermut periusissiami nutartikkami inuusuttut suliffeqanngitsut piginnaaninngorsaanissallu pingaartinneqarpoq.

Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut nutaatut naligiissitaanermut suliassaqaarfik pillugu kapitalimik imaqarpoq. Naligiissitaanermut inatsit maanna atuuttoq suliassaqaarfitsigut arlalitsigut pisoqalisimammat nutaamik suliaqarnissaaq Naalakkersuisut aalluppaat. Tamatuma saniatigut angutit arnallu akornanni akissarsiat nikingassutaannik aammalu suliffeqarnerup suaassutsikkut agguataarneqarneranut pissutaasunik qulaajaaneq aallartinneqassaaq. Naligiissitaanermut suliassaqaarfimmi tunngaviusumik anguniagaq tassaavoq kinaluunniit suaassutsini pissutigalugu akimmisaartinneqassanngitsoq, namminerli

piumasaqaatini namminerlu qimerluukkani anguniakkanilu aallaavigalugit
ineriartorsinnaassasoq.

Taama oqaaseqarlunga nalunaarut Inatsisartunit suliassanngortippara.